

ZANIMLJIVA MORFOLOGIJA

(Jelena Danilović Jeremić, *A Brief Introduction to English Morphology*, FILUM, Kragujevac, 2025)

Udžbenik *A Brief Introduction to English Morphology* autorke Jelene Danilović Jeremić je fakultetski priručnik koji na 172 strane teksta na engleskom jeziku uvodi studente u osnovne morfološke pojmove i procese i dostupna je besplatno na sajtu Filološko-umetničkog fakulteta u Kragujevcu.¹

Knjiga se sastoji od Predgovora, trinaest poglavlja, Dodatka, Glosara i Bibliografije sa spiskom korišćenih izvora. Svako od poglavlja je koncipirano tako da počinje sažetim opisom teme kojoj je posvećeno i pregledom najvažnijih pitanja, čime se najavljuje o čemu će u datom poglavlju biti reči i predočava studentima šta mogu da očekuju. Svako poglavlje sadrži grafički izdvojene i lako uočljive segmente naslovljene „Your turn“, u kojima se od studenata traži da promisle i odgovore na pitanja o upravo pročitanoj. Na kraju poglavlja nalaze se preporuke za dalje čitanje i istraživanje („Follow-up reading“), spisak korisnih onlajn materijala („Online resources“) i teorijski i praktični zadaci („Exercises“). Nakon svaka tri poglavlja predviđen je test kojim se proverava stepen savladanosti pređenog gradiva, a pristupa mu se skeniranjem QR koda koji vodi do onlajn testa sa pitanjima različitog tipa.

Prvo poglavlje (*Introduction*, str. 5-15) ima za cilj da studentima predstavi različite lingvističke analize i istorijski razvoj engleskog leksičkog fonda. Shodno svom naslovu, ono uvodi studente u polje lingvistike kao nauke u jeziku u njenom teorijskom i primenjenom vidu i osnovnim disciplinarnim grananjima, u čije okvire se potom smešta morfologija i predmet njenog proučavanja. Nakon kraćeg osvrta na veličinu leksičkog fonda pojedinca, autorka daje sažet prikaz istorijskog razvoja engleskog jezika, obogaćen ilustracijama i primerima iz ranijih istorijskih perioda.

Drugo poglavlje (*Words, lexemes, word-forms*, str. 16-23) posvećeno je fundamentalnim morfološkim pojmovima, kao što je pojam „reč“ i njegova višeznačnost, pojam lekseme kao apstraktne jedinice vokabulara i reči-oblika kao flektivnih realizacija lekseme. Obraden je i pojam sinkretizma, otvorenih i zatvorenih leksičkih klasa, ali i ključni procesi tvorbe reči – derivacija i slaganje. Pobrojani su i ilustrovani i drugi tvorbeni postupci u engleskom jeziku: konverzija (*conversion*), abrevijacija (*clipping*), slivanje (*blending*), akronimija (*abbreviation*), reduplikacija (*reduplication*) i deafiksacija (*back-formation*).

Treće poglavlje (*Basic morphological concepts: morphemes, morphs, allomorphs*, str. 24-32) uvodi studente još dublje u svet morfološke analize upoznavajući ih s pojmovima morfeme, morfa i alomorfa, čime ih priprema za procese morfološke segmentacije. Uz ovo, uvode se i primerima ilustruju pojmovi mono- i polimorfemskih leksema, pojmovi slobodne i vezane morfeme kao i pojmovi gramatičke i leksičke morfeme. Predstavljani su slučajevi različitih nivoa morfološke kompleksnosti.

1 https://filum.kg.ac.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=2069&Itemid=709&lang=sr

Narednim, četvrtim poglavljem (*Basic morphological concepts continued: roots bases, stems, affixes*, str. 33-40) nastavlja se pregled morfološkog pojmovnog aparata, ovaj put s fokusom na funkcionalnu tipologiju i klasifikaciju morfoloških jedinica: korena, osnove, gramatičke osnove i afiksâ. Prvo su objašnjeni pojmovi afiksa i osnove, uz uspostavljanje distinkcija među osnovim *tipovima* afiksâ. Ovi gramatički koncepti ilustrovani su brojnim, pažljivo odabranim primerima koji za cilj imaju da omoguće da se naučeno gradivo primeni i na konkretnim rečima.

Peto poglavlje (*Morphological analyses*, str. 41-50) posvećeno je tradicionalnom pristupu morfološkoj analizi i upoznaje studente s analitičkim alatima, kao što je npr. račvasti dijagram, i njihovom primenom u morfološkoj analizi. Objasnjeni su osnovni principi na kojima počiva konstituentna analiza i predstavljeni ilustrativni primeri njene primene na leksemama različitog nivoa morfološke kompleksnosti, uz efektan shematski prikaz.

Šesto poglavlje (*Inflectional and derivational paradigms*, str. 51-71) bavi se flektivnim i derivacionim paradigmama i razlikama između flektivnih i derivacionih afiksâ. Najpre je povučena demarkaciona linija između fleksije i derivacije na osnovu sintaksičke relevantnosti, položaja afiksa, sintaksičke kategorije, konzistentnosti značenja, semantičke prozirnosti i produktivnosti. Na osnovu toga definisana je prototipska realizacija flektivne paradigme imenica uz pregled uobičajenih odstupanja od tog prototipa u vidu tzv. nepravilnih množinskih oblika. Glagolskoj paradigmi posvećeno je nešto više prostora, uz obrađivanje odstupanja od prototipske paradigme u vidu prevoja vokala, dubletnih flektivnih oblika, krnje paradigme, suplecije itd. Naročita pažnja posvećena je klasifikaciji glagolskih oblika prema vrsti vokalske promene.

Sedmo poglavlje (*Derivational prefixes*, str. 72-86) označava prelaz sa polja fleksije na polje derivacije ili, preciznije, polje derivacionih prefiksa. Autorka u ovom poglavlju obrađuje neke od najfrekventnijih prefiksa u engleskom jeziku, govori o njihovom značenju, poreklu i produktivnosti, uz detaljniji pregled pojedinačnih prefiksa u okviru semantičkih grupa (negativni, reverzativni, lokativni, evaluativni, itd).

Osmo poglavlje (*Derivational suffixes*, str. 87-107) se, za razliku od prethodnog, koje je bilo posvećeno derivacionim prefiksima, bavi najzastupljenijim derivacionim sufiksima. Oni su obrađeni prema tome koju morfosintaksičku klasu reči grade kao i prema semantičkim odlikama na osnovu kojih se obično i klasifikuju.

Tema narednog, devetog poglavlja (*Compounding*, str. 108-119) jeste kompozicija, tj. slaganje, kao izuzetno produktivan tvorbeni postupak u engleskom jeziku. Autorka daje pregled najvažnijih osobina složenica i njihovih tipoloških vrsta, a jedan deo poglavlja posvećen je i neoklasičnim složenicama. Obrađuju se pojmovi rekurzivnosti, upravnog člana i modifikatora, te opozicija endocentričnost-egzocentričnost. Na kraju se definiše šta su to neoklasične složenice i po čemu su specifične i uvodi se termin afiksoida (eng. *combining form*).

U desetom poglavlju (*Conversion*, str. 120-126) obrađuje se konverzija kao jedan vrlo važan, frekventan i produktivan tvorbeni proces u engleskom jeziku. Najpre se sagledava uticaj konverzije na uvećanje leksičkog fonda a potom se govori o etimološkom i semantičko-pragmatičkom pristupu u utvrđivanju direkcionalnosti procesa i primarnosti leksema kod konverzije.

Nakon toga prelazi se na one tvorbene postupke u engleskom jeziku koji se u literaturi obično nazivaju sekundarnim ili marginalnim. U jedanaestom poglavlju (*Minor word-formation processes*, str. 127-138) obrađeni su sledeći postupci: reduplikacija, slivanje, deafiksacija, abrevijacija, akronimija i skraćivanje. Jasne i sažete definicije praćene su relevantnim pojašnjenjima i aktuelnim i savremenim primerima.

Dvanaesto poglavlje (*English morphology in practice*, str. 139-148) bavi se, kako naslov i kaže, primenom morfologije u praksi, tj. primenom morfološkog znanja u svakodnevnoj komunikaciji. Čitaocima se skreće pažnja na to kako se neke osobenosti engleske morfologije koriste u marketinške svrhe u registru reklama, pominju se neki primeri sociolingvističkih varijacija u savremenom engleskom jeziku uz audio-vizuelne primere stvarne upotrebe, do kojih studenti mogu doći skeniranjem QR koda.

Poslednje, trinaesto poglavlje (*English morphology in the classroom*, str. 149-156) za temu ima ulogu morfologije u nastavi engleskog kao stranog jezika. Autorka se osvrće na to kako poznavanje morfologije može doprineti razvoju komunikativne kompetencije kod učenika i kako se ono testira na ispitima. U ovom poglavlju izneto je i više korisnih smernica o tome kako predavati engleski jezik sa ciljem da se unapredi poznavanje morfoloških jedinica i tako pomogne u izgradnji i konsolidaciji morfološke svesti kod učenika.

Nakon ovih trinaest poglavlja nalazi se Dodatak (*Appendix*, str. 157) sa prevodima srednjovekovnih tekstova i tabelom sa IPA simbolima, Glosar (*Glossary*, str. 158-165) sa 70-ak osnovnih morfoloških pojmova. Za svaku odrednicu dat je izgovor napisan IPA simbolima, koncizna i jasno napisna definicija i, tamo gde je to primenljivo, ilustracija u vidu pažljivo izabranog primera.

Na samom kraju ovog udžbenika nalazi se spisak literature (*Bibliography and resources*, str. 166-170) sa preko 90 bibliografskih referenci, spiskom konsultovanih rečnika i onlajn korpusa, popisom citiranih romana, knjiga za decu i televizijskih serija.

Knjiga *A Brief Introduction to English Morphology* Jelene Danilović Jeremić predstavlja jedan odlično napisan, koncizno i jasno sročeni uvodni priručnik iz oblasti morfologije engleskog jezika. Koncipirana kao udžbenik koji bi se koristio u nastavi na prvoj godini osnovnih akademskih studija Engleskog jezika i književnosti, on ovu funkciju ispunjava na više načina. Pre svega, obrađuje sve osnovne teme i najznačajnije pojmove relevantne za englesku morfologiju, flektivnu i, naročito, leksičku, udarajući temelje za dalje lingvističko obrazovanje studenata. Takve knjige nije lako pisati jer je potrebno složene fenomene, u stručnoj literaturi sagledavane u različitim teorijskim okvirima, a često praćene i neslaganjem među samim morfolozima, predstaviti na jednostavan i razumljiv način koji će knjigu učiniti pristupačnom nekome ko tek ulazi u polje lingvistike. Takva knjiga treba da informiše, da poduči ali i da zainteresuje i zaintrigira, što ovaj udžbenik čini i to vrlo uspešno.

Tome doprinosi i vrlo neposredan i prijemčiv stil pisanja, često uz direktno obraćanje čitaocu. Kada se tome dodaju i primeri savremene jezičke upotrebe, jasno je da pred sobom imamo jedan moderan udžbenik koji se okreće od tradicionalnog suvo-parnog udžbeničkog pristupa ka nečemu savremenijem i inovativnijem. Taj pravac očit je ne samo u stilu nego i u načinu prezentacije gradiva, što zavređuje naročitu pohvalu. Pre svega, cela knjiga ima vrlo jasnu i čvrstu makrostrukturu, sa jasno omeđenim tematskim

celinama. Na početku svakog poglavlja autorka u jednoj rečenici najavljuje o čemu će biti reči i na koja pitanja će dati odgovore, čime daje svojevrsno obećanje čitaocu. Ovo vrši dvostruku funkciju: s jedne strane, najavljujući o čemu će u predstojećoj celini biti reči, vrši funkciju putokaza, unapređuje koherentnost teksta te olakšava razumevanje, a s druge strane stvara izvesna očekivanja kod čitaoca i time pobuđuje radoznalost.

Kao što je već rečeno, svako poglavlje sadrži elemente nazvane „Your turn“ koji su vrlo vešto pozicionirani tako da dolaze nakon završetka jedne logičko-tematske celine i pre početka druge, čime se razbija monolitna struktura teksta i on se parcelizuje u kraće, lakše savladive segmente. Ovo najpre održava visok nivo entuzijazma prilikom čitanja jer čitalac nije obeshrabren stranicama i stranicama neprekinutog teksta nego željno iščekuje kada će se i njega nešto pitati, a onda vrši i važnu nastavnu funkciju, a to je da natera čitaoca da zastane i razmisli o onome što je pročitao i da se, ako je potrebno, vrati i ponovo pročitati prethodni deo teksta, a sve kako bi odgovorio na pitanje koje mu je postavljeno ili kako bi uradio zadatak koji je pred njim. Ovakva koncepcija svedoči o autorkinom bogatom iskustvu u nastavi ali i želji da se znanja o tome kako se uči i kako se predaje promišljeno primene i u pisanju udžbenika, što nije uvek slučaj u udžbeničkoj literaturi.

Naročitu pohvalu zaslužuju još dva elementa ovog udžbenika. Prvi element su primeri koje autorka upotrebljava da ilustruje teorijsko gradivo. Oni su u ovu svrhu ne samo vrlo pažljivo birani nego su i izuzetno raznoliki i nadasve aktuelni: tekstovi na ambalaži, nazivi komercijalnih brendova, televizijske reklame, nazivi Spotify plejlistâ, poezija, književna proza, Šekspirove drame, dijalози iz popularnih serija, članci iz novina i časopisa, video snimci s Tik-Tok-a itd. – sve su to izvori iz kojih autorka crpi zanimljive primere. Mnogi od njih su neologizmi koji ilustruju kreativni potencijal jezika, što je takođe važno istaći.

Drugi element koji želimo da pohvalimo jesu vežbe koje prate svako poglavlje i kojima se pred studente stavljaju praktični zadaci koje treba da reše na osnovu gradiva naučenog iz datog poglavlja. Odlikuje ih kreativnost i raznovrsnost ali i činjenica da ne zahtevaju puku reprodukciju gradiva nego aktivno promišljanje pročitano. S ovim u vezi treba istaći i sjajno odabrane preporučene tekstove za dalje čitanje, u okviru dela „Follow-up reading“, ali nadasve i preporuke za onlajn materijale koji uključuju video snimke lingvističkih predavanja, različite edukativne materijale dostupne na internetu, tekstove na lingvističkim blogovima ili drugim vebajtovima itd. U tom smislu, odlično je što je ovaj udžbenik dostupan u elektronskom obliku jer je time omogućeno da se maksimalno iskoriste prednosti digitalnog okruženja, kao što su hiperlinkovi koji vode do eksternih materijala ili QR kodovi čijim skeniranjem se pristupa testovima za proveru znanja, što svakako predstavlja inovativnu praksu u domaćoj udžbeničkoj literaturi.

U svetlu svega rečenog, može se zaključiti da je Jelena Danilović Jeremić u ovom udžbeniku uspela da na vrlo efektan način obuhvati sve osnovne koncepte morfologije engleskog jezika i da ih vrlo pitkim i prijemčivim stilom predstavi studentima. Uvereni smo da će iz ove knjige s velikim uživanjem učiti mnoge generacije studenata na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu ali i na drugim anglističkim katedrama u zemlji.

Gordana Lalić-Krstin²

<https://orcid.org/0000-0003-0897-0178>

² gordana.lalic.krstin@ff.uns.ac.rs